

NAISC A DHEANAMH

Treoirleabhar Músaem
Contae An Chabháin

Cead Isteach

Daoine fásta €6

Seanóirí €4

Ticéad don Teaghlach €14

Leanaí €4

Uaireanta oscailte

Dé Máirt, Dé Céadaoin, Déardaoin,
Dé hAoine agus Dé Sathairn idir 10am - 5pm

Dúnta Dé Domhnaigh agus Dé Luain

Grúpaí

Chun áirithint do ghrúpa a dhéanamh, déan teagmháil leis an mÚsaem ar an nguthán nó trí ríomhphost.

Is féidir sólaistí a eagrú do ghrúpaí ar chostas breise. Ceannairí grúpa - saor in aisce!

DÉAN TEAGMHÁIL LINN

Músaem Contae an Chabháin, Bóthar Achadh an Lúir, Baile Shéamais Dhuibh, Contae an Chabháin, A82 YP70

+353-(0)49-8544070

info@cavanmuseum.ie

www.cavanmuseum.ie

Réamhrá

Tá Músaem Chontae an Chabháin lonnaithe i dtréimhse Seoirseach foirgneamh a dearadh i na 1880idí luatha ag an ailtire mór le rá, William Háig, ón gCabhán. Tá an Háig clú ar dhearadh eaglaisí agus foirgnimh chathartha in Éirinn. Dhá thionscadal shuntasacha dá chuid ná Coláiste Phádraig i mBaile an Chabháin agus an túr agus an spuaic i gColáiste Mhaigh Nuad, Co. Cill Dara.

Thug Easpag Conaty na Cille Móire cuireadh do na mná rialta bochta an Chláir oideachas a chur ar fáil do leanaí na háite, agus shroich siad Baile Shéamais Dhuibh sa bhliain 1872. Bhí a gcéad chlochar ar Shráid Bhaile Átha Cliath. Mar sin féin, d'éirigh an foirgneamh ina bhfuil tú anois róbheag dá gcuid riachtanas agus in 1883, tógadh an foirgneamh seo mar chlochar agus mar scoil.

Ar feadh na mblianta fada, réachtáil na mná rialta bunscoil anseo agus Scoil Tráchtála do chailíní. Osclaíodh meánscoil anseo sna 1960idí. Bhog sé go dtí suíomh nua i 1983, mar go raibh an t-éileamh chomh mór ar oideachas. Sa bhliain 2008, tógadh bunscoil nua in aice leis an meánscoil. Tá an t-ainm Naomh Clár ar an dá scoil fós, mar nasc lena dtosaithe san fhoirgneamh seo.

Ar mhaithe le hoidhreacht Chontae an Chabháin a chaomhnú, a chosaint, a thaispeáint agus a chur chun cinn, cheannaigh Comhairle Contae an Chabháin an foirgneamh álainn seo chun é a dhéanamh ina Mhúsaem Contae. D'oscail Músaem Chontae an Chabháin a dhoirse don phobal i 1996.

URLÁR NA TALÚN

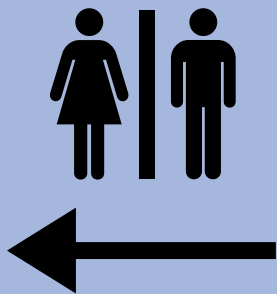

Príomh-Halla

Agus tú i do sheasamh sa phríomh-halla isteach ag tús do chuairte, treoraíonn an bunstaighre adhmaid cuairteoirí thuas staighre. Faoi chois tá na tíleanna urláir bunaidh uachtar, oráiste agus dubh. Tháinig go leor cosa suas na céimeanna, chuaigh siad isteach san fhoirgneamh seo agus thrasnaigh na tíleanna seo. Tá radharc do chuairte socraithe.

Ar an mballa ar thaobh na láimhe clé den staighre, feicfidh tú bailiúchán grianghraf den Chabhán ó thús an 20ú hAois ar crochadh ar an mballa. Tugann an doras díreach ar aghaidh rochtain ar ghairdín an mhúsaeim.

Tá rochtain ar an Seomra Bád agus na seomraí folctha síos an dorchla ar thaobh na láimhe clé.

Tá rochtain ar Ghailearaithe na gCluichí Gaelacha agus ar sheomraí tae an mhúsaeim síos an chonair ar thaobh na láimhe deise.

An Seomra Bád

Ar a dtugtar Seomra na mBád anois mar gheall ar an mbád lomán fada 1000 bliain d'aois atá lonnaithe anseo, is é an seomra seo an sean-séipéal. Sa Seomra Bád tá na déantáin agus na píosaí seandálaíochta is mó atá sa mhúsaem. Léiríonn na míreanna atá ar taispeáint sa Seomra Bád traidisiúin éagsúla laistigh dár gcontae, dár gcúige agus dár náisiún.

Meirgí

Ar an mballa ar chlé agus tú ag dul isteach sa Seomra Bád tá dhá bhratach ó thús an 20ú haois ceangailte le Contae an Chabháin. Creidtear gur tháinig bratach an Lóiste Oráiste (Belturbet Temperance L.O.L. 348) ó Lóiste Oráiste Christian Crusaders Ballymena. Níor rud neamhghnách é lóistí a thabhairt ar iasacht nó meirgí a thabhairt do thaisceadáin eile. An glas A.O.H. ba le Brainse Chnoc Bhríde é an bhratach (Ancient Order of Hibernians Div 682).

Mná na Eireann 1916 – 2016 bratach

Is iad Cuilteáilthe na hÉirne a rinne an bhratach seo atá ar taispeáint thar an leaba adhmaid thraidisiúnta mar chuid de chomóradh céad bliain 1916. Tagann Cuilteáilthe na hÉirne le chéile go rialta sa mhúsaem chun oibriú ar a gcuid tionscadal le chéile. Ar an mbratach seo tá trí phainéal le siombailí lámh-fuaite a léiríonn gnéithe tábhachtacha de shaol triúr banfhíoracha suntasacha ó thús an 20ú haois:

- 1) Agnes O Farrelly, 1874 – 1951 ó Mhullach, Co. an Chabháin.
- 2) Elizabeth O'Farrel, 1883 – 1957, ó Chathair Bhaile Átha Cliath.
- 3) An Chuntaois Markievich, 1868 – 1927 as Co. Mhaigh Eo.

Logbhád Loch Earail

Fuarthas an bád seo i ndríodar ar chladach Loch Iorail ar theorainn an Chabháin/Liatroim. Tá sé os cionn míle bliain d'aois. 25 troigh ar fad, tá an bád déanta as dair. B'fhéidir gur úsáideadh é chun ainmhithe agus daoine a iompar trasna locha agus uiscebhealaí an cheantair.

Codlata Conaire Portaigh

Fuarthas an trasnán seo le linn imréiteach talún in aice le Achadh an Iúir. Úsáidfí cosáin chun portaigh agus limistéir riascacha a thrasnú.

Déanta trí bhrainsí níos lú a leagan síos mar bhonn don chonair, le trasnáin mar seo ar taispeáint, ar a bharr. Leagadh síos iad, taobh le taobh agus cuasaithe le pionnaí adhmaid chun iad a chobhsú.

Adhlacadh Cist Bhaile an Bhealaigh

I 1935, thochail an Dr. Joseph Raftery ón Ard-Mhúsaem na Cré-Umhaoise seo mar chuid de thochailt tarrthála ag Baile an Bhealaigh, Co. na Mí. Tá Baile an Bhealaigh suite ag bun Shliabh na gCailligh, in aice le Loch Craobh, An Seanchaisleán. Níl an láthair seo ach cúpla míle ón Músaem.

Fuarthas babhla potaireachta, ar a dtugtar Árthach Bia, san adhlacadh in aice le cnámha créamtha i bpáirt. Tá na cnámha seo thart ar 4000 bliain d'aois.

Ceaptar gur cloch athúsáidte í an chloch mhullaigh a baineadh as an adhlacadh cist - atá le feiceáil ar an leac ar thaobh na láimhe deise den taispeáint - a mbeadh feidhm eile aici sula n-oibreodh sí mar chloch mhullaigh don adhlacadh.

Tabhair faoi deara na ceithre thacar de chiorcail chomhlárnacha (bíseanna) atá le feiceáil ar an gcloch mhullaigh. Bheadh na bíseanna seo ar thaobh íochtair na cloiche caipín, díreach os cionn an adhlactha – b'fhéidir ar mhaithe leis an duine aonair a cuireadh san uaigh cist seachas iad siúd taobh amuigh di.

Cloch Chill Cluggin

Tá Cloch Chill Cluggin ar cheann de na siombailí págánacha Iarannaoise Ceilteach is cáiliúla in Éirinn. Tá sé dátaithe go dtí an Iarannaois ag an ealaín stíl La Tene greanta air. Mar sin, tá sé 2000 bliain d'aois.

Tá an chloch seo ar cheann de cheithre shampla a fuarthas in Éirinn. Tá na clocha eile le fáil i dTuar Rua, Co. na Gaillimhe, i gCaisleán Strange, Co. Ros Comáin agus i nDoire Chaoich, Co. Aontroma.

Aithníodh an chloch go luath sa 20ú haois i mBaile Fearainn Chill Cluggin, in aice le Teampall an Phoirt i gContae an Chabháin.

I 1974, chríochnaigh an tOllamh Barry Raftery, as an gColáiste Ollscoile, Baile Átha Cliath tochailt tarrthála chun na clocha a thabhairt chuig an Ard-Mhúsaem i mBaile Átha Cliath.

Thángthas ar dhá scríobaire breochloiche agus calóg dramhaíola breochloiche dar dáta na Cré-Umhaoise le linn na tochailte, agus tá siad ar taispeáint inár ngailearaí seandálaíochta thuas staighre.

Ar an drochuair, rinneadh damáiste don chloch le himeacht aimsire agus tá sé le feiceáil anseo ar dhá phlionsa éagsúla. Is féidir go ndearnadh damáiste don chloch agus an chloch á glanadh chun críoche talmhaíochta. Is é an miotas a bhaineann leis, ná gur bhris Naomh Pádraig an chloch, mar gur Idol Págánach a bhí ann. Tá na píosaí níos lú ar an bpionsa ar dheis fite fuaite le chéile agus baineann siad ar bharr an pháosa is mó, ar an phlinth ar chlé.

Tá Cloch Chill Cluggin ar taispeáint inár ngailearaí in aice le hAdhlacadh Cist Bhaile an Mhalla. Is díol suntais é gurb é an tOllamh Barry Raftery, a thochail Cloch Chill Cluggin i 1974, mac an Dr. Joseph Raftery, a rinne an tochailt ar an adhlacadh cist 39 bliain roimhe sin i 1935.

Corn Lipton

Ar a dtugtar an Corn Síochána freisin, creidtear gurb é Corn Lipton an cupán sacair is sine i bPoblacht na hÉireann. Ba é Sir Thomas Lipton, ar a raibh clú agus cáil Lipton Tea, a choimisiúnaigh ar dtús é.

Bhí sé san iomaíocht ar feadh uair amháin i séasúr 1913/1914 - díreach roimh an Chéad Chogadh Domhanda. Ag an am sin, bhí sé buaite ag Corantaigh Inis Ceithleann. Le linn an chogaidh, bhí sé i bhfolach le haghaidh a choimeád slán.

Gailearaithe Cluichí Gaelacha

Gailearaí Camógaíochta

Ar taispeáint sa ghailearaí seo tá bailiúchán d'íomhánna agus de dhéantúsáin ó ar fud an Chontae a bhaineann le spórt na Camógaíochta. Bunaíodh An Cumann Camógaíochta ar dtús i 1905 agus imríodh an Chéad Chraobhchomórtas Camógaíochta Uile-Éireann i 1932.

Tithe ár ngailearaí Camógaíochta, i measc rudaí eile – grianghraif, cupáin, boinn, camán agus sliotar, pinafores agus cláir chluichí. I measc na ndéantúsáin spéisiúla atá ar taispeáint tá dhá thrófaí ceirmeacha neamhghnácha meaitseála ó Chlub Camógaíochta Alacken, a bhí ina Seaimpíní an Chontae i 1923 agus Leabhar Miontuairiscí Bhord Camógaíochta Chontae an Chabháin ó 1932 – 1945.

Tarlaíonn sé go rialta do chuirteoir duine muinteartha nó cara a aimsiú i gceann de na grianghraif foirne go leor a léiríonn paróistí éagsúla a d'imir camógaíocht sa Chabhán le blianta anuas – baineann na grianghraif leis an tréimhse ó 1930 go 2010.

Féach ar na grianghraif - seans go bhfeicfeá duine a bhfuil aithne agat air!

Dánlann Peile & Iomána na nGael (Seomra 1)

Taispeánann an gailearaí seo bailiúchán d'íomhánna agus de dhéantúsáin a bhaineann le bunús na peile agus na hiomána i gContae an Chabháin.

Tá buaite ag foirne Peile Sinsear Fir an Chabháin Uile-Éireann sna blianta, 1933, 1935, 1947, 1948 & 1952.

I 1947 rinne siad stair mar an t-aon fhoireann riamh a d'ardaigh Corn Sam Maguire lasmuigh d'Éirinn.

Ba sa bhliain 1947 a tharla an t-aon ócáid inar tharla Cluiche Ceannais Peile na hÉireann lasmuigh d'Éirinn. Imródh é i Nua-Eabhrac mar chomóradh ar chomóradh céad bliain an Ghorta Mhóir in 1847. Tá samhail de na Polo Grounds i Nua-Eabhrac áit ar seinneadh é ar taispeáint anseo.

Tá go leor grianghraf ar taispeáint chomh maith, feadóig réiteora, buataisí peile, sliotar, cláir chluichí agus raon bonn ó pheileadóirí suntasacha an Chabháin:

Victor Sherlock; Val Gannon; Pádraig Mac Ainm; Patsy Lynch agus Frank McAuley

Dánlann Peile (Seomra 2)

D'imir P.J. Duke ón tSráid Dúin i gCluiche Ceannais Peile 1947. Ar taispeáint tá cuid de bhúataisí, trófaíthe agus geansaithe P.J. Tá a phas againn freisin, ticéad bagáiste, ticéad bagáiste Cunard White Star agus biachláir féasta ó cheiliúradh 1947, 1948 agus 1949.

Go tragóideach fuair an Diúc bás cúpla bliain ina dhiaidh sin, 1 Bealtaine 1950 tar éis breoiteachta gairid ag Ospidéal Naomh Uinseann i mBaile Átha Cliath. Ní raibh sé ach 25 bliain d'aois

Tá píosa scannáin chlosamhairc ann de chluiche ceannais 1947 agus grianghraif éagsúla.

AN CHÉAD URLÁR

An Chéad Urlár

Agus tú ag dreapadh suas an staighre go dtí an chéad urlár, feicfidh tú roinnt taispeántais bheaga ar an mballa atá nasctha le daoine ó Chontae an Chabháin.

An Titanic agus an Cabhán

I measc na nÉireannach a sheol ar an turas doomed ar an Titanic bhí roinnt daoine as an gCabhán. Cailleadh roinnt ar nós Kate Connolly ó Bhaile an Fheirtéaraigh agus Thomas Henry Conlon as Arva ó dhúchas sa dul faoi. Mhair Mary McGovern as Corloch agus Julia Smyth, Cill Choige araon agus d'fhill siad ar Éirinn.

Tíleáil frámaithe an Titanic agus Péinteáil an R.M.S. Bhronn an tUasal John Cross, White Star Line International Ltd, Portsmouth, Sasana ar an Músaem i 2004.

Gearrthóg Nuachtáin agus Léarscáil

Ag barr an staighre, ar an mballa, tá gearrthóg nuachtáin agus léarscáil ón mbliain 1818, a fuarthas i bhfolach i mballa i dteach i mBéal Tairbirt le linn athchóirithe.

Ar chlé ar an gCéad Urlár gheobhaidh tú na gailearaithe seo a leanas:

- Gailearaí an Chéad Chogadh Domhanda
- Gailearaí na Seandálaíochta
- Gailearaí na Meánaoise

Ar dheis ar an gCéad Urlár gheobhaidh tú na gailearaithe seo a leanas:

- Phyllis Faris – Dánlann Bhailiúchán Theach na Muc
- Gailearaí Saol na Tuaithe
- Taispeántas Iarnróid an Chabháin
- Dánlann an Ghorta Mhóir
- Gailearaí Farnham

Phyllis Faris – Dánlann Bhailiúchán Theach na Muc

Rugadh Phyllis Faris i gCill Iníon Léinín, Co. Bhaile Átha Cliath i 1910, agus bhí suim mhór aige sa stair. Nuair a bhí sí ocht mbliana déag d'aois, tháinig sí go Cill Seanrátha, Co. an Chabháin chun printíseacht a dhéanamh in éanlaith chlóis. Bhuail sí agus phós sí a fear céile, Jack Faris i 1935. Bhí sí ina tacadóir iontach ar son stair agus oidhreacht an Chabháin.

Chuir sí tús lena bailiúchán sna 1960idí – fuair sí míreanna le hoidhreacht ó bhaill den teaghlach agus bhailigh sí míreanna a raibh spéis aici ann. De réir mar a d'fhás a bailiúchán, agus toisc nach raibh aon Mhúsaem Contae ann ag an am sin chun a bailiúchán a bhronnadh uirthi, chuir sí an bailiúchán i dteach muice nach raibh in úsáid in aice lena teach i dTeach Corr, Cornafean agus chuir sí ar taispeáint é. Mar sin an t-ainm – The Pighthouse Collection. Ach bhí súil i gcónaí ag Phyllis go mbeadh sí in ann a bailiúchán a bhronnadh ar Mhúsaem Contae.

Rinneadh ball de Chumann í Seanchas Bhreifne (Breffni Historical Cumann). Sheirbheáil sí ar a seal, mar Cathaoirleach agus Uachtarán ar seo Cumann. Mhol Phyllis Faris ar son a Músaem an Chontae le bunú agus cathain tháinig an deis, bhí sí fíor an focal a thabharfadh sí di bhailiú chuig Iarsmalann Contae. Cathain d'oscail an músaem a dhoirse i 1996, bhí An Bhailiúchán Theach na Muc aige cheana féin mar chuid de chnuasach an chontae.

Tá cuid de na míreanna ar taispeáint anseo a bhronn Phyllis Farris, lena n-áirítear gúnaí, bróga, éide, hataí agus gramafón.

Gailearaí Saol na Tuaithe

Taispeánann an gailearaí seo teachín ceann tuí, clós feirme agus ceardlann le díon rocach go hiondúil. Leagann sé seo an ardán amach chun raon déantúsán a chur ar taispeáint a d'úsáidí go forleathan in Éirinn ó na 1850idí go dtí na 1950idí – agus i bhfad níos faide anonn i gcásanna áirithe.

Is ionann an teachín ceann tuí ina bhfuil cistin agus seomra leapa agus teach saibhir ó dheireadh an 19ú hAois agus taispeánann sé go leor míreanna ón ngnáthshaol. Ba é an teallach pointe fócasach an tí. Bhí an tine móna ar lasadh i gcónaí, agus an citeal ar fiuchadh i gcónaí. Inár dteachín, tá stól adhmaid chun suí ag an tine agus ciseán móna ar láimh chun an tine a choinneáil ag imeacht.

Tá urlár pábháilte sa teachín agus ballaí bánnite a bhí tipiciúil ag an am. Bheadh pictiúr reiligiúnach nó dhó ar an mballa ag tithe na hÉireann.

Os cionn na tine tá craein luascadh chun potaí, scilléid, greillí, forcanna agus spúnóga a chrochadh. Tá mórtas áite ag an gciteal dubh trom riachtanach. Tá dhá iarann miotail throma inár dtinteán freisin.

Os cionn an maintlín tá clog agus faoi bhun an chlog tá gunna, a bhfuil teacht air go héasca ar eagla go mbeadh gá leis faoi dheifir. Suíonn sealbhóirí coinneal riachtanacha agus lampa pairifín ar an mhaintlín - bhí sé seo sna laethanta sula raibh leictreachas ar fáil - tá píopa tobac agus prócaí sinséar ceirmeacha le feiceáil freisin.

Úsáidtear an cóiritheoir cistine chun patrún saileach deilbhe agus gréithe na tréimhse a chur ar taispeáint – plástair, babhlaí agus miasa. Tá buidéal éagsúla, crúiscíní earraí cloiche, prócaí agus coimeádáin le feiceáil timpeall an tseomra.

Tá an chuinneog riachtanach chun im a dhéanamh os comhair an ghléasra agus ar crochadh thar an bhfuinneog bheag ar dheis leis an gcuirtín lása tá cros Bhríde an-choitianta agus an-traidisiúnta.

Taispeántar uirlisí ó cheirdeanna agus ceardaíocht éagsúla sa ghailearaí seo. Léiríonn ciosamhairc ag an gceardlann ghalbhánuithe an cúper áitiúil as an gCabhán, Ned Gavin, i mbun oibre. Ceardaí riachtanach a bhí sa Cooper a rinne coimeádáin agus soithí adhmaid - taispeánann an físeán conas a rinne Ned maidhmchlár.

Tá uirlisí ceardaithe eile ar taispeáint anseo, lena n-áirítear uirlisí an ghabha, uirlisí déantóir clog agus na huirlisí a úsáidtear chun rudaí a dhéanamh agus a dheisiú timpeall an tí agus na feirme.

Ar an mballa thall tá raon leathan uirlisí agus meaisíní feirmeoireachta. Tá coire prátaí gaile ann chun muca a bheathú, meaisíní buaite agus buaite, clocha bró chun an chruithneacht a mheilt, uirlisí buain, céachta, rámhainní, tuanna, sábhá agus go leor eile.

Tá eolas ar fáil faoi bhaint móna agus faoin gcaoi ar cuireadh trealamh speisialta ar asail leis an móin a iompar abhaile.

Sa chúinne taobh amuigh den teach tá aonad ciosamhairc dar teideal 'The Oral History in Cavan'. I 2007, bhailigh Músaem Chontae an Chabháin taifeadtaí fuaime de cheathrar cuairteoirí chuig Ionad Cúraim Lae Darley i Muinchille, d'fhonn a chaomhnú eolas agus é a roinnt lenár gcuairteoirí.

Tóg nóiméad chun suí síos agus éist le roinnt de na scéalta.

Iarnród an Chabháin

Ag taobh amháin den chonair ar an gcéad urlár tá ár dTaispeántas Iarnróid. Léiríonn an taispeántas seo teacht na traenach go Contae an Chabháin sna 1850idí, go dtí gur dúnadh na hiarnróid sna 1960idí. Bhí tionchar ollmhór ag iompar ar thraein ar shaol na ndaoine – sa saol baile agus i saol na trádála agus na tráchtála.

Bain triail as ticéad traenach a dháileadh ar ár n-oifig ticéid, féach ar phraghsanna na dticéad traenach ó na 1880idí nó bain triail as hata nó seaicéad ón tréimhse ag an seastán cótaí.

Cloch Mhíle go luath sa 19ú hAois

Fuarthas an chloch mhíle seo sa Reilig Bheag, Coill an Chollaigh sa bhliain 2003, in aice leis an seanbhóthar idir Coill an Chollaigh, Co. an Chabháin agus Ceanannas, Co. na Mí. Léiríonn sé an fad in Éirinn míle ó Choill an Chollaigh go Baile Átha Cliath mar ‘39 by Kells’.

Comhphost - bád farantóireachta Loch Ramhar

Ní fios cén dáta cruinn a bunaíodh an bád farantóireachta. I nDaonáireamh 1821, áfach, tá gairm bheatha Mhichíl Finn liostaithe mar ‘fear báid Locha Rátha Mhóir’.

Áis thábhachtach a bhí sa mbád farantóireachta do mhuintir Mhumhain Chonnacht le go mbeadh siad in ann dul trasna ar an mbád farantóireachta chun siopadóireacht a dhéanamh agus chun sóisialta a dhéanamh agus do mhuintir Achadh an Lúir úsáid a bhaint as an mbád farantóireachta chun dul agus taitneamh a bhaint as na coillte ar chladach theas an locha.

Tháinig deireadh leis an tseirbhís farantóireachta ag deireadh na 1950idí le dul chun cinn san iompar. Tugtar ‘Bóthar na mBád’ ar an mbóthar go Loch Ramhar ar thaobh Mhumhain Chonnacht go háitiúil go fóill.

An Gorta Mór

Cuireann Dánlann an Ghorta Mhóir eolas ar fáil faoi cheann de na tréimhsí is scriosta i stair an Chabháin. Tugtar An Gorta Mor air freisin i nGaeilge – a aistrítear mar The Great Hunger. Tagraíonn sé don ghorta prátaí in Éirinn idir 1845 agus 1852. I rith an ama sin fuair tuairim is milliún duine bás agus milliún eile ag teitheadh ón tír.

Agus tú ag dul isteach i gailearaí an ghorta, tagann tú láithreach aghaidh ar aghaidh lenár léiriú de chábán aon-seomra le balla láibe ón tréimhse sin. Is cumhachtach é léiriú an linbh óig sa doras lag leis an ocras agus babhla folamh in aice leis.

I dubh agus bán lom os cionn an chábáin tá na huimhreacha:

1841: 243,158

1851: 170,210

Seo iad na huimhreacha a tógadh ón Daonáireamh i gContae an Chabháin.

Roimh an ngorta, bhí na boicht ag brath ar aiste bia a bhí comhdhéanta go príomha as bainne agus prátaí. D'oibrigh siad mar fheirmeoirí tionónta mar mhalairt ar phlota beag prátaí ón tiarna talún. Bhí siad ag brath ar bharr rathúil prátaí, mar ní raibh mórán airgid acu chun aon chineál eile bia a cheannach.

Sa bhliain 1845, scuabadh galar nua ar fud na hÉireann. Chuir sé isteach ar bharr an phrátaí agus tugadh 'dúchan prátaí' air. Meath plandaí agus tiúbair stóráilte go tapa, rud a d'fhág feirmeoirí tionóntaí gan foinse bia ná soláthar prátaí síl le cur an séasúr dár gcionn. Rinne dúchan an phrátaí dochar ar feadh trí bliana as a chéile agus chuir sé ocras forleathan i measc na mbochtán.

Díshealbhú

Cónaigh Feirmeoirí Tionónta agus a dteaghlaigh i gcábáin bheaga. Ba mhinic a chuir cairde agus comharsana iad seo in airde in aon lá amháin do lánúin nuaphósta. Go ginearálta is éard a bhí sna cábáin seomra amháin le teallach agus b'fhéidir simléar. De ghnáth bhí siad tuí ach ní raibh fuinneoga agus sláintíocht iontu. Bhí urlár cré nádúrtha ag go leor acu. Is minic a roinn na háitritheoirí a gcábáin lena n-ainmhithe.

Le linn an ghorta, ba choitianta iad na díshealbhuithe, agus is minic a scartáiltí cábáin mar chuid de chlár imréitigh talún. Idir 1845 agus 1853, dhíshealbhaigh tiarnaí talún in Éirinn 87,123 teaghlach toisc nach raibh sé d'acmhainn acu a gcuid cíosanna a íoc. Léiríonn an bailéad 'By Lough Sheelin Side' díshealbhú 700 bocht ag tiarna talún amháin i Mountnugent, Contae an Chabháin sa bhliain 1848.

Laghdaigh roinnt tiarnaí talún a gcuid cíosanna nó chuir siad moill ar bhailiúcháin chun cabhrú leis na feirmeoirí is boichte a bhí ina dtionóntaí acu. Chuir daoine eile, ar nós Theophilus Lucas-Clements, tiarna talún i mbarúntacht Thulaigh Gharbhaigh, Contae an Chabháin scéimeanna oibreacha poiblí agus coistí fóirithinte áitiúla ar bun le uaisle agus chlérir an réigiúin chun tacú leis na boicht. Is minic nár leor an t-airgead a bailíodh chun básanna ar scála mór a chosc.

I gcásanna áirithe, chuaigh tiarnaí talún nach raibh a dtionóntaí in ann a gcuid cíosanna a íoc féimheach agus bhí orthu a gcuid tailte a dhíol, rud a d'fhág gur díshealbhaíodh iad agus glanadh talún chun an réadmhaoin a fheabhsú do cheannaitheoirí ionchasacha.

Cé nár dhíshealbhaigh gach tiarnaí talún a dtionóntaí, ní raibh mórán rogha fágtha ag teaghlaigh bhochta a bhí gan dídean ach dul isteach sa teach oibre.

An Teach Oibre

Sa seomra ar thaobh na láimhe deise den chábán balla láibe, tá eolas faoi Thithe na mBocht in Éirinn ar taispeáint. B'éigean do mhórán dul isteach i dtithe na mbocht i lár an naoú haois déag, go háirithe le linn aimsir an Ghorta Mhóir.

Chun dul isteach sa seomra seo, siúlann tú tríd ár léiriú ar gheata teach na mbocht. Athghníomhaíonn sé seo an nóiméad a thug duine suas a shaoirse mar mhalairt ar ghealltanais bia agus lóistín in am an ghátair. Ba é seo an cinniúint a bhí ag go leor le linn an naoú haois déag agus go háirithe le linn an Ghorta.

Meabhrúchán simplí ach lom ar an saol i dTeach na mBocht is ea Pota Mór an Ghorta a chur i gcúinne an tseomra ar dheis. Seo é an t-acra cócaireachta, ó Theach na mBocht Coill an Chollaigh a úsáideadh chun an gruel a dhéanamh a bhí á riar sa teach oibre. Tá sé deacair smaoineamh ar líon na ndaoine a bhfuil ocraí orthu sa phota seo.

Cheannaigh an tUasal Joe Sheridan, gabha ó Choill an Chollaigh, an Pota Gorta a bhí ar taispeáint i 1921 nuair a cuireadh deireadh le díolachán theach na mbocht sa bhaile.

Eisimirce le linn aimsir an Ghorta Mhóir

Ag dul isteach sa seomra ar thaobh na láimhe clé den chábán balla láibe, tugtar mioneolas don chuariteoir ar eisimirce na hÉireann le linn an Ghorta Mhóir a bhí go Meiriceá go príomha ag an am sin.

D'éalaigh breis is milliún duine ón ngorta in Éirinn trí eisimirce. Chuaigh cuid acu ó dheas go dtí an Astráil nó chuaigh siad ar imirce go Ceanada, ach ba é Meiriceá an ceann scríbe don mhórchuid.

Thit daonra Chúige Uladh go 16% le linn an ghorta. Bhí Contae an Chabháin ar an gceann ba mheasa sa chúige, ag cailleadh 43% den daonra de bharr eisimirce agus báis.

Longa Cónra

Thóg an turas 3,000 míle trasna an Aigéin Atlantaigh suas le trí mhí ag brath ar an aimsir. Thaistil go leor paisinéirí i longa a bhí cráite chun a n-acmhainn a dhúbailt. As na daoine a sheol go Meiriceá Thuaidh sa bhliain 1847, meastar go bhfuair duine as gach cúigear bás de bharr míchothaithe nó galair le linn an turais.

Mar thoradh air sin, tugadh ‘longa cónra’ ar na soithí seo.

Múnla Long Ghorta

Ba é Músaem Chontae an Chabháin a choimisiúnaigh an Múnla Long Ghorta atá ar taispeáint sa seomra seo agus thóg an ceardaí Werner Geyer í. Tá éagsúlacht de mhúnlaí long tógtha ag Geyer le taispeáint i músaem agus spásanna poiblí ar fud na hÉireann, lena n-áirítear Ard-Mhúsaem Mara na hÉireann, Músaem agus Ionad

Cathartha Charraig Fhearghais agus Ionad Línéadaigh na hÉireann agus Músaem Lios na gCearrbhach.

Thóg sé cúig mhí, thart ar 446 uair agus os cionn 3,000 píosa aonair chun an múnla seo de long gorta a athchruthú. Féach an taispeántas grianghraf céim ar chéim ar an mballa in aice leis an long a thaispeánann dul chun cinn déanamh an mhúnla.

Gailearáí Farnham

Shocraigh na chéad bhail de theaghlach Maxwell in Éirinn ag deireadh an 16ú haois. Tógadh teach Farnham sna 1700idí. Bhí siad ar cheann de na teaghlaigh is saibhre sa Chabhán, agus na mílte acra talún acu ar fud an chontae.

Tá go leor míreanna ar taispeáint i nGailearáí Farnham a bhronn siad ar an Músaem lena n-áirítear rogha de pháipéir Farnham, grianghraif agus déantáin.

I measc na ndéantúsáin tá boinn Masonic agus naprún Saoirse, Leabhair Fhardail agus Suirbhé Luachála Eastát Farnham, meirge marmair bán Henry Maxwell, 7ú Baron Farnham, Boinn mhíleata

Arthur Kenlis, 11ú Barún Farnham agus Barry Owen Somerset Maxell a maraíodh ag El Alemain i 1942.

Ar taispeáint tá an róba searmanais a rinneadh d'Arthur Kenlis Maxwell, 11ú Barron Farnham, le caitheamh ag corónú Rí Seoirse V i 1911. Tá grianghraif d'Art agus a bhean chéile Aileen ina róbaí ar an mballa in aice leis an gcás taispeána.

An Teaghlach Maxwell: na Barúin Farnham

Bhí an teaghlach gníomhach go polaitiúil agus d'fhóin siad mar Chomhaltaí Parlaiminte do Chontae an Chabháin agus do chontaetha eile, agus ba chléir iad cuid eile.

Tháinig an mac ba shine John Maxwell i gcomharbacht ar a athair Easpag Maxwell, mar úinéir ar eastát Farnham i 1672. I 1689 cúisíodh é as tréas ard agus cuireadh a ainm ar liosta rúnda an Rí Séamas II. Fuair John Maxwell bás gan eisiúint i 1713 agus tháinig a nia, an tUrramach Robert Maxwell DD, as Halla na gComhaltaí, Contae Ard Mhacha i gcomharbacht ar eastát an Chabháin. Fuair an tUrramach Robert Maxwell DD bás gan eisiúint agus fuair a chol ceathrar, John Maxwell ó Halla an Choláiste, Contae Ard Mhacha, mac a uncail Henry, an t-eastát le hoidhreach.

Sa bhliain 1777, dúirt an t-eolaí talmhaíochta agus an topagrafaíocht cáiliúil Arthur Young ó Eastát Farnham:

“...upon the whole Farnham is one of the finest places that I have ever seen in Ireland; the water wood and hill are all in great stile and abound in a variety of capabilities. The woodland plantations of Derrygid coupled with the lakes of Farnham and Derrygid were noted by Young who described them as being ‘uncommonly beautiful; extensive and have a shore extremely varied.’ In the 1770’s, approximately 100 labourers were employed in maintaining the landscape at Farnham.”

Tháinig an mac ba shine John Maxwell i gcomharbacht ar a athair Easpag Maxwell, mar Barry Owen Somerset Maxwell, 12ú Barún Farnham, a rugadh i mí Iúil 1931 agus ag an 26 bliain d'aois i gcomharbacht ar a sheanathair mar Barún Farnham. Bhí sé ina ard-rangú saor saoir agus bhí sé in oifig san Aontaithe Grand Lodge Shasana mar Sinsearach Maor Mór 1977–78, Grand Cúnta Máistir 1982–89, Leas-Ardmháistir 1989–91, agus Pro Grand Master 1991–2001.

Bhí a bhean, Diana, ina Bean de chuid an Seomra leapa don Bhanríon Eilís II ó 1987 go dtí gur cailleadh í in 2021. Tá an grianghraf ar taispeánt ag an mbealach isteach chuig an gailearaí.

Mharcaigh an Bhantiarna Farnham taobh leis an mBanríon ar an mbealach chuig an tseirbhís lubhaile Diamant ar an 5 Meitheamh 2012 in éagmais de bharr breoiteachta ar Dhiúc Dhún Éideann. Chuaigh sí in éineacht leis an mBanríon ar a cuairt stairiúil ar Éirinn in 2012 freisin.

Gailearaí an Chéad Chogadh Domhanda

Contae an Chabháin agus an Chéad Chogadh Domhanda

Meastar gur sheirbheáil 210,000 Éireannach le harm agus cabhlach na Breataine le linn an Chéad Chogaidh Dhomhanda. Astu seo, maraíodh 49,000. Go dtí seo tá 752 de na mairbh cogaidh a earcaíodh nó a tháinig ón gcontae liostaithe ar Rolla Onóra an Chabháin a chuir larsmalann Contae an Chabháin i dtoll a chéile in 2018.

Tháinig na fir seo ó gach cúlra sóisialta agus ó thraidisiúin aontachtacha agus náisiúnacha araon. Ag breathnú siar trí lionsa na n-imeachtaí níos déanaí, d'fhéadfadh sé a bheith mearbhall uaireanta go mbeadh sé seo amhlaidh. Mar sin féin, i 1914 ar son lucht tacaíochta an Aontais, nó ar son lucht tacaíochta an Rialtais Dúchais, d'fhéadfadh gach duine a fheiceáil go soiléir cén fáth go mbeadh siad ag troid in ainm na Breataine Bige ag an am.

Tá 6 chás taispeántais i ngailearaí an Chéad Chogadh Domhanda mar aon le cláir scéil ar na ballaí a thugann eolas ar an méid a chuir roinnt de mhuintir an Chabháin leis an iarracht chogaidh.

James Somers. V.C.

Ba as Béal Tairbirt, Co. an Chabháin do Shéamus. Chuaigh sé san arm i 1914, ag liostáil sna Royal Inniskilling Fusiliers. D'ardaigh sé go tapa go céim sáirsint agus throid sé sna Dardanelles. Is anseo a thaispeáin sé an chrógacht a bhuaigh Cros Victoria air mar chaitheamh aimsire grenade.

Oliver Steward Wood Nugent

Rugadh Oilibhéar sa bhliain 1860 in Aldershot, mac leis an Ard-Ghinearál Naomh Seoirse Mervyn Nugent as Fearann Uí Chonaill, Cnocán Uí Bheoláin, Contae an Chabháin. Tar éis dó aicsean a

fheiceáil cheana féin in Arm na Breataine go déanach sna 1800í, tugadh ar ais san arm é agus i Meán Fómhair 1915 tugadh ardú céime dó chun an 36ú Rannán (Ulaidh) a cheannasú.

Cath an Somme, lonsaí Roinn Uladh, .i. JP Beadle, bunaidh i Halla na Cathrach, Béal Feirste.

Os cionn an teallaigh tá prionta de The Battle of the Somme, The Attack of The Ulster Division, péinteáilte ag an Ealaíontóir J. P. Beadle, ag léiriú an 11ú Raidhfílí Ríoga na hÉireann (Oibrithe Deonacha Aontroma Theas) ar 1 Iúil 1916. Tá an bhunphéinteáil i Halla na Cathrach, Béal Feirste.

Bhí an 36ú Rannán (Ulaidh) ar cheann de na chéad rannáin a chuaigh “thar barr” ar an gcéad lá de Chath an Somme ar 1 Iúil 1916. Throid siad go han-mhaith an lá sin, ag dul ar aghaidh míle sular cuireadh iallach orthu filleadh ar na Gearmánaigh. líne tosaigh.

D’íoc siad praghas trom, áfach, le 5000 taismeach ar an lá sin, rud a chuaigh i bhfeidhm go uafásach ar phobail Chúige Uladh. Bhí Cath an Somme ar cheann de na heispéiris ba thábhachtaí agus is scriosta do phobal Aontachtach Uladh san fhichiú haois.

Tá codanna de shreang dheilgneach iontu go léir i gcásanna 2, 3 agus 4. Is as Cath an Somme iad seo.

Tá níos mó barraí ar an tsreang Gearmánach agus is féidir í a idirdhealú ó na píosáí Briotanacha a bhfuil níos lú barraí acu. Tá an sciath bán atá le feiceáil ar an tsreang dheilgneach mar thoradh ar theacht i dteagmháil le gáis nimhiúla a scaoiltear le linn na cogaíochta.

Sula bhfágann tú gailearaí an Chéad Chogadh Domhanda, féach suas:

Ag crochadh thar an dá dhoras feicfidh tú ár Sopwith Camel Propellor atá ó cheann de na chéad chineálacha eitleáin le forbairt chun páirt a ghlacadh i gcogaíocht agus bhí sé a úsáidtear sa Chéad Chogadh Domhanda.

Ar crochadh os cionn Cás 5 & 6 tá sínteadóir don Chéad Chogadh Domhanda - chuir úinéir roimhe sin péint dhearg leis chun aithris a dhéanamh ar fhuil.

Gailearaí na Seandálaíochta

Tá na déantáin is sine sa Mhúsaem ar taispeáint sa ghailearaí seo. Tá déantáin againn ón Tréimhse Mhéisiliteach, ón gCré-Umhaois agus ón Iarannaos ar taispeáint. Cuireann an ceol corraitheach le timpeallacht an ghailearaí seandálaíochta.

Tá calóga breochloiche ón Mhéisiliteach. Is iomaí sampla de thuanna cloiche snasta agus de photaí ón ré Neoiliteach freisin. Míreanna ón gCré-Umhaois lena n-áirítear tuanna comhréidh, reileoirí, Soithí Bia. Stone Heads, figiúr cré-umha de mhuc agus gaistí capall ón Iarannaos.

Is iad na buaicphointí is mó sa gailearaí seo an figiúr Ralaghan Man agus Corleck Head idol, is as an gCabhán iad an dá cheann (bírí macasamhail iad seo – tá na bunleaganacha in Ard-Mhúsaem na hÉireann).

Go hoiriúnach is Músaem Contae an Chabháin sinn, tá roinnt déantán seandálaíochta againn ón gCabhán. Tá Tua Réidh ón gCré-Umhaois a fuarthas i mBaile Shéamais Dhuibh, taise de thrí trumpa cré-umha ó Chora an Chabhlaigh, dhá scríobaire breochloiche agus calóg fuíll a thángthas orthu le linn tochailte Chloch Chill Cluggin sna 1970idí, chomh maith le go leor eile réamhstairiúil. déantáin ar taispeáint.

An Tréimhse Mhéisiliteach (8000 BCE – 4500 BCE)

Bhí bia mara, éin, torc fiáin agus cnónna coill ina gcónaí ag sealgairí-bailitheoirí na ré Méisiliteach. Bhí daoine ag seilg le sleá, saigheada agus harpúin le lanna beaga breochloiche ar a dtugtar micrilití, a bhfuil samplaí díobh ar taispeáint sa seomra seo agus iad ag cur lena n-aiste bia le cnónna, torthaí agus caora bailithe. Chónaigh siad i scáthláin shéasúracha, a thóg siad trí chraiceann ainmhithe a shíneadh thar fhrámaí adhmaid simplí.

An Tréimhse Neoiliteach (4500 BCE – 2500 BCE)

Sa Tréimhse Neoiliteach in Éirinn tugadh isteach feirmeoireacht agus criadóireacht agus úsáideadh uirlisí cloiche níos forbartha. Próiseas fada agus mall a bhí anseo mar thoradh ar theagmhálacha trádála agus thar lear le pobail talmhaíochta ar Mhór-Roinn na hEorpa agus sa Bhreatain.

Thosaigh an talmhaíocht timpeall 4500 BCE Iompórtáladh caoirigh, gabhair, eallach agus gránaigh ó iardheisceart mór-roinn na hEorpa, agus mar thoradh ar sholáthairtí bia feabhsaithe agus níos flúirseach, d'ardaigh an daonra go suntasach. Ba iad cruithneacht agus eorna na príomhbharraí a saothraíodh. Tháinig an photaireacht timpeall an ama chéanna le talmhaíocht.

Go tipiciúil den earraí seo tá babhlaí leathanbhéil, bunchruinn. Ag druidim le deireadh na tréimhse Neoiliteach, bunaíodh miotalóireacht sa tír, a thug isteach sa Chré-Umhaois.

An Chré-Umhaois (2500 BCE - 500 BCE)

Thosaigh an Chré-Umhaois i gceart nuair a cóimhiotalaíodh copar le stán chun fíordhéantáin chré-umha a tháirgeadh, agus tharla sé seo in Éirinn timpeall na bliana 2000 BCE.

Baineadh úsáid as cré-umha chun arm agus uirlisí a dhéanamh. Tá claíomh, tuanna, miodóga, hatchets, halberds, acraí óil agus trumpaí múnlaithé adharca, samplaí díobh atá ar taispeáint anseo againn ach cuid de na míreanna atá aimsithe ag láithreacha Cré-Umhaoise ar fud na tíre agus sa Chabhán. Bhain ceardaithe Éireannacha cáil ar leith as an trumpa cruth adharc, a bhfuil trí cinn acu ar taispeáint anseo, agus atá le fáil i go leor áiteanna ar fud na hEorpa.

Fear Ralaghan

Fuarthas é i bPortach Ralaghan, ag bun Sléibhe Thabhart in aice le Searcóg, Co. an Chabháin i 1908. Tá dáta déanta ar an bhfigiúr idir 1096 – 906 BCE, ag cur a úsáide i dtreo dheireadh na Cré-Umhaoise. Rinneadh é as iúr, a measadh a bheith naofa agus a chreidtear a bheith a bhfuil airíonna athghiniúnach.

Bhí Sliabh Taghart ina shuíomh féile barr chnoic de chuid Lughnasa, féile fómhar Ceilteach. D'úsáid muintir na Cré-Umhaoise déanach, na Ceiltigh Iarannaoise agus le linn na meánaoise an suíomh seo mar áit adhartha.

Is macasamhail é seo den bhunleagan atá ar taispeáint anois in Ard-Mhúsaem na hÉireann, Baile Átha Cliath.

Iarannaois (500BCE–400CE)

Is miotail i bhfad níos fearr é iarann ná cré-umha, toisc go bhfuil sé níos láidre agus níos marthanaí. Ar an láimh eile, bhí tinte i bhfad níos teo ag teastáil chun é a bhaint as a mhianach, agus mar sin bhí leibhéal níos airde scileanna ag teastáil chun é a úsáid. Is le linn na tréimhse seo a cruthaíodh déantáin ar nós an Chorrleic Head, (macasamhail díobh le feiceáil sa seomra seo) agus Cloch Chill Cluggin, atá ar taispeáint i Seomra na mBád ar urlár na talún, sa Chabhán.

An Ceann Corcaíoch

Déantán Págánach Ceilteach ón Iarannaois ón 1ú hAois BCE is ea an trí aghaidh atá ar Chorrleck Head. Tá sé ar cheann de na samplaí is cáiliúla agus is inaitheanta d'ealaín phágánach Cheilteach in Éirinn.

Fuarthas é i mbaile fearainn Chorr Leice i bparóiste Chnoc Bhríde sa bhliain 1855. Níl na trí aghaidh mar an gcéanna, tá slonn difriúil ag gach ceann acu. Níl feidhm an poll idir liopaí aghaidh amháin soiléir.

Thabharfadh poll ar thaobh íochtair an chinn le fios go raibh an ceann ina chuid de chloch nó de rud eile ar dtús, cuaille adhmaid b'fhéidir. Bhí tábhacht mhór ag uimhir a trí do na Ceiltigh.

Chreid siad go raibh draíocht, rúndiamhair agus anam duine ina gcónaí sa cheann, agus tá tuairiscí ann gur choinnigh laochra Ceilteacha cinnirí a gcéilí comhraic.

Is macasamhail é seo den bhunleagan atá ar taispeáint anois in Ard-Mhúsaem na hÉireann, Baile Átha Cliath.

Gailearaí na Meánaoise

Dátaíonn na déantáin sa ghailearaí seo ó 400CE go c. 1700CE agus baineann siad leis an ngnáthshaol laethúil sa Chabhán meánaoiseach. Tá míreanna ann a bhaineann le táirgeadh éadaí agus éadach, mar bhioráin fháinne, dealga agus spréacha fearsaidí. Tá earraí áilleachta againn freisin ar nós coirníní agus cíor chnámh. Míreanna bia agus dí ar nós sceallóga pota, goblet, meatán adhmaid, miasa adhmaid agus im portaigh.

Is iad na buaicphointí ón gailearaí seo:

Im portaigh meánaoiseach agus soitheach adhmaid. Tá siad seo i gCás 2.

Méadar - adhmaid agus ceithre-láimhseáil. Is soitheach óil meánaoiseach é seo. Má cheapann tú gur foirm an-aitheanta í is é sin toisc gur úsáideadh í i ndearadh Chorn Liam MacCarthy an G.A.A. (Cumann Lúthchleas Gael). Is as airgead a dhéantar an cupán agus is é an corn a bhronntar ar bhuaiteoirí Chraobhchomórtas Iomána Shinsearach na hÉireann. I gCás 2 .

Sheela na Gig - snoíodóireacht mistéireach de na baill ghiniúna ban, le fáil ar fud na hEorpa ach tá go leor samplaí le fáil in Éirinn. Ar taispeánt tá dhá shampla ón gCabhán. I gcás 1 .

Ceapann cuid acu gur úsáideadh iad chun an t-olc a chosaint. Baineann siad leis an tréimhse idir an 12ú haois agus tús an 17ú haois.

Dealg penannular (sa phictiúr ar dheis) dar dáta an 7ú hAois CE as Seantramáin, an Cabhán. I gCás 3 .

An saol sa Chabhán meánaoiseach

Réimse de chumhachtaí réigiúnacha iomaíocha ab ea an Cabhán go luath sa mheánaois, agus rialóirí Chonnacht, Uladh agus na Mí ag iarraidh smacht a bhaint amach. Ní raibh aon rialóir amháin ar an gCabhán ach ina ionad sin líon mór tiarnaí beaga nó tuatha.

I ndeireadh an ochtú haois agus tús na naoú haoise tháinig tonn nua lonnaitheoirí ó Liatroim agus ó thuaisceart Chonnacht - treibh na Gailenga agus Luighne. Críostaíodh an réigiún go luath sa séú haois agus tógadh go leor mainistreacha agus eaglaisí beaga. Bhí siad seo ina n-áiteanna fócais chun paróistí a chruthú sa tréimhse mheánaoiseach dhéanach.

Ba iad an dá chineál chónaithe ba choitianta ag an am seo ná crannóga, a raibh an-tóir orthu mar gheall ar a nádúr cosantach, agus ráthanna, arbh daingneáin shimplí cré-bhruacha iad a thug cosaint agus foscadh d'fheirmeoirí beaga agus dá mbeostoc.

Tháinig na Lochlannaigh go dtí an Cabhán sa naoú agus sa deichiú haois. Is dócha gur tháinig siad isteach sa cheantar cois abhainn na hÉirne ach níor bhunaigh siad bailte ná buanphoist trádála riamh. Mar sin féin, d'fhéadfadh go mbeadh pobail bheaga socraithe síos agus idirphósta.

Nuair a bhí bagairt ruathair na Lochlannach caite, bhí mothúcháin na slándála le sonrú i bhfoirgneamh athnuaite eaglaise sa Chabhán agus ba mhinic tionchair na mór-roinne á gcumasc le stíleanna dúchasacha. In éineacht leis seo tháinig na horduithe manachúla ó Shasana agus ón bhFrainc.

Crannóga

Áiteanna cónaithe is ea crannóga a tógadh ar oileáin shaorga i lochanna agus uaireanta in aibhneacha nó fiú san fharraige.

Tagann an t-ainm ón bhfocal Gaeilge ‘crann’, rud a chiallaíonn crann, agus adhmaid mar phríomhábhar tógála na gcrannóg.

Tá crannóga in Éirinn comhchruinnithe go príomha i dtuaisceart lár na tíre agus i ndeisceart Uladh. B’fhéidir gur tháinig siad chun cinn i bpáirt ón nós maireachtála ar oileáin bheaga nádúrtha, mar mhodh chun leas a bhaint as na stoic éisc thart timpeall orthu, nó mar fheidhm chosanta.

Fuarthas fianaise ar oibriú miotail chomh maith le bruscar tí, cnámha ainmhithe agus uirlisí éagsúla, airm agus ornáidí pearsanta ar na suíomhanna seo.

Is cosúil gur atreisíodh go leor crannóg sa Chabhán, i Liatroim agus i bhFear Manach go déanach sa chúigiú haois déag agus go luath sa séú haois déag, a d’fhéadfadh baint a bheith acu le coimhlintí comhaimseartha idir Uí Ruairc in iarthar na Breifne agus Maguires Fhear Manach.

Ní raibh na Sasanaigh sásta leis na crannóga, agus dúradh sa bhliain 1604 ‘gan éinne de na hÉireannaigh a thógáil ar locha ar bith, ach go gcuirfí iallach orthu caisleáin nó tithe a thógáil ar an talamh daingean, agus na tithe sin atá tógtha anois ar lochanna a aghlot. ’.

Cé go raibh crannóga primitive in úsáid ón tréimhse réamhstairiúil, is cosúil gur tógadh a bhformhór sa tréimhse luath-mheánaoiseach (an séú agus an seachtú haois AD) agus gur úsáideadh iad go dtí tús an seachtú haois déag i gcásanna áirithe.

Go deimhin, tá comharthaí ann fiú go mb'fhéidir go raibh crannóg ag Loch Inse, idir Droichead an Bhuitléaraigh agus an Cabhán, áitithe le linn an ochtú haois déag.

Is cosúil go raibh cónaí ar chrannóga go príomha ag teaghlaigh rathúla a raibh a ngeilleagair bunaithe ar thalmhaíocht, déantúsaíocht agus trádáil. Mar a bheifí ag súil leis i gcontae ina bhfuil an oiread sin lochanna, tá ar a laghad 143 crannóg taifeadta sa Chabhán.

Clogh Uachtair

Bhí an caisleán Normannach seo, a tógadh ar chrannóg thart ar 1220, i lámha Uí Raghallaigh ar feadh na gcéadta bliain.

Atógadh é idir 1609 agus 1620 mar chuid de Phlandáil

Uladh ach ghabh na reibiliúnaigh é i 1641 agus úsáideadh é chun príosúnaigh thábhachtacha a choinneáil, mar an Easpag Bedell, Ard-Easpag na Cille Móire.

Fuair Eoghan Ruadh Uí Néill, ardcheannasaí míleata na hÉireann bás anseo sa bhliain 1649. Ba é an dhaingean deiridh in Éirinn a sheas i gcoinne na gCromwellian go dtí gur cuireadh iallach ar a gceannasaí, Pilib Mac Aodh Ó Raghallaigh, géilleadh, tar éis buamáil airtléire. Aibreán 1653.

Chaith tochailt seandálaíochta, a rinneadh i 1987 mar chuid de chaomhnú an chaisleáin, tuilleadh solais ar stair an chaisleáin agus chuir sé cnuasach iontach fionnachtana ar fáil.

AN DARA LÁR

Portráidí Teaghlaigh Farnham

Ag fágáil an chéad urláir agus ag tógáil an phríomhstaighre go dtí an 2ú hUrlár, feicfidh cuairteoirí rogha portráidí ó Bhailiúchán Farnham.

Ar an tuirlingt seo tá dhá chás a thaispeánann roinnt déantán ó Bhailiúchán Farnham lena n-áirítear boinn Chumann Talmhaíochta Chontae an Chabháin a bhuaigh an Tiarna Farnham sa 19ú & 20ú hAois, agus bronnadh éagsúla a rinneadh don teaghlach.

Gailearaí Percy French

Is dócha gurb é Percy French an mac uchtaithe is cáiliúla ag Ballyjamesduff. Rugadh i gCluain Choinn é, gar do Tulsk i gCo.

Chuaigh sé i bhfostaíocht le Bord na nOibreacha i gContae an Chabháin, mar Chigire Draenacha agus bhí cónaí air ag Uimh. 16 Sráid Fhearnáin, Baile an Chabháin sna 1880idí. Imreoir leadóige díograiseach a bhí ann, agus creidtear go raibh baint aige le bunú an Chlub Leadóige i mBaile an Chabháin.

Cé gur oibrigh sé mar innealtóir, bhí Percy French ina scríbhneoir amhrán, údar, file, siamsóir agus péintéir bisiúil. Ba le linn an ama seo sa Chabhán a scríobh sé cuid den ábhar ab fhearr a bhí aige, ina measc *Phil the Fluther's Ball* agus *Come Back Paddy Reilly to Ballyjamesduff*.

Is féidir le cuairteoirí cuid dá phictiúir bhunaidh, filíocht, grianghraif agus sonraí faoina shaol teaghlaigh a fheiceáil. Éist le cuid dá amhrán a sheinnfidh agus tú ag dul isteach sa ghailearaí.

Scéal na mBan Rialta

Toisc gur iar chlochar é seo d'Ord na mBochtanna Mná rialta an Chláir, is cuí go n-inseimid rud éigin dá scéal inár músaem. Tá Dánlann na mBan rialta ar taispeáint i gceann de sheomraí leapa na mná rialta, ar a dtugtar 'cill' freisin.

Is é téama an ghailearaí seo ná gnáthshaol na mná rialta, a dtiomantas do Dhia, agus an bhaint atá acu le hoideachas a chur ar dhaoine óga Bhaile Shéamais Dhuibh.

Cogadh na Saoirse

Sonraíonn an gailearaí seo na himeachtaí a tharla i gContae an Chabháin sa tréimhse 1919-1921. Léiríonn láthair an phríosúin taithí na ndaoine a fuair imtheorannaithe an tráth sin.

Músaem na Rudaí Briste

Is iarsmalann laistigh de mhúsaem é Músaem na Rudaí Briste Jane McCormick. Cnuasach é seo a bhfuil brí leis an ealaíontóir agus a bhailigh sí ar feadh a saoil.

Is taisce nua-aimseartha é an Bailiúchán seo de dhéantúsáin a chomhdhéanann “The Corracanvy Taisce” – ar taispeáint amhail is go bhféadfadh sé a bheith sa todhchaí nuair a chaill na míreanna seo a gciall. Is é an dara Taisce Corracanvy sa mhúsaem é, mar go bhfuarthas na trí trumpa ón gCré-Umhaois sa Ghailearaí Seandálaíochta i gCorracan Bhuí – féach na déantáin dar teideal ‘Hoard of Trumpets, Corracanvy’.

GAIRDÍN MÚSAEM

Gairdín na Síochána

Go leor gnéithe sa ghairdín is ea tionscadail a raibh obair thionscadail trasteorann i gceist leo – rannpháirtíocht trasphobail ó go leor grúpaí agus scoileanna éagsúla.

Bóthar chun Cogaidh – Conair Machnaimh

Siúil feadh an chosáin a insíonn scéalta 14 fear agus bean amháin (ó Chontae an Chabháin go príomha) a chaill a mbeatha le linn an Chéad Chogadh Domhanda.

Taispeántas Éirí Amach 1916

Cuirtear an tsuiteáil seo i láthair ar bhealach a léiríonn ar bhealach inlámhsithe na coinníollacha a raibh ar na reibiliúnaigh déileáil leo le linn Éirí Amach 1916 agus ina dhiaidh.

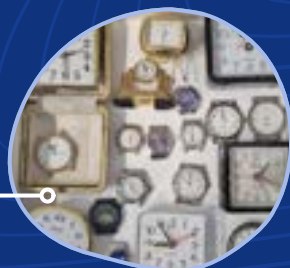
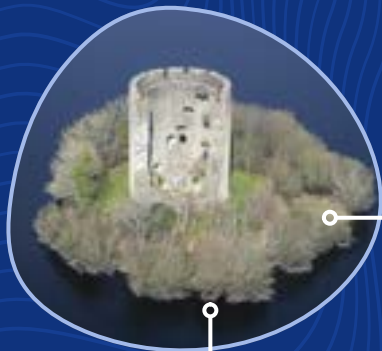
Cath an Somme & Trinsí an Chéad Chogadh Domhanda

Osclaíodh é in 2014 chun comóradh a dhéanamh orthu siúd a throid agus a fuair bás le linn an Chéad Chogadh Domhanda idir 1914 agus 1918. Tógadh ár trinsí de réir sonraíochtaí lámhleabhar na bhFiúsaitheoirí Ríoga Éireannacha um thógáil trinsí.

Spás Machnamhach

Is spás é seo le machnamh a dhéanamh. Tá an Crann a siombail na beatha. Is siombail iad na colúir de is siombail den saol é síocháin agus uisce. Gach coinbhleacht is cúis le cailteanas agus tá cailteanas uilíoch. Is cuma cad é do chreideamh nó cad é is é do chúlra, mothaíonn gach duine cailteanas agus fulaingt le linn coinbhleachta.

Foilsíú ag

Léirithe le maoiniú ó

An Roinn Turasóireachta, Cultúir,
Ealaíon, Gaeltachta, Spóirt agus Meán
Department of Tourism, Culture,
Arts, Gaeltacht, Sport and Media